

Voor de keuze: Effectieve Loopbaan- oriëntatie en Begeleiding

Oproep en handreiking
aan scholen en
onderwijsinstellingen

Raad voor Werk en Inkomen

**De keuze van
Kris Vlaskamp,
Nu: vmbo**

- DTP-er
- ICT
- Mediavormgever
- mbo Installatietechniek

Voor de keuze: Effectieve Loopbaan- oriëntatie en Begeleiding

**Oproep en handreiking
aan scholen en
onderwijsinstellingen**

Het belang van een goede keuze

Middelbare scholen, mbo's, hbo's en universiteiten (hierna: onderwijsinstellingen) organiseren activiteiten om hun leerlingen of studenten te ondersteunen bij hun studie- of beroepskeuze. We zien dat onderwijsinstellingen veel goede initiatieven nemen. Maar *Loopbaanoriëntatie en Begeleiding (LOB)* heeft niet altijd de hoogste prioriteit. Dat is niet vreemd in een tijd waarin ze te maken hebben met onderwijsvernieuwingen, lerarentekorten en andere prangende problemen. Vaak is het ook niet eenvoudig om de begeleiding op een goede manier vorm te geven.

Toch is het belang van effectief LOB groot. Een gebrekkige studiekeuze kan namelijk vervelende gevolgen hebben:

- Voortijdig schoolverlaten en voortijdig afhaken in het hoger onderwijs;
- Moeilijkheden bij het vinden van een baan of stage;
- Onvoldoende aansluiting bij de vraag vanuit de arbeidsmarkt.

Om LOB een kwaliteitsimpuls te geven, heeft de Raad voor Werk en Inkomen (RWI) het advies *Voor de keuze* uitgebracht. In deze handreiking leest u de hoofdlijnen van dit advies. Eerst komen de meest voorkomende knelpunten rond studie- en beroepskeuze aan bod. Vervolgens leest u de aanbevelingen van de RWI aan onderwijsinstellingen en aan partijen die een helpende hand kunnen bieden, zoals de onderwijskoepels en het ministerie van OCW.

De RWI heeft bij het formuleren van de voorstellen een beroep gedaan op mensen uit het onderwijsveld. We hebben de aanbevelingen getoetst bij experts van onder meer de VO-raad, NVS-NVL en de MBO-Raad. Zij onderkennen de noodzaak van betere LOB en staan in grote lijnen achter de voorstellen.

**De keuze van
Bas de Ruyter,
Nu: havo**

- Politie
- hbo Bedrijfseconomie
- Geschiedenis
- Leger

Wat weten we over het keuzeproces bij jongeren?

Jongeren moeten kiezen voor een beroep dat bij ze past. Ook de opleiding moet aansluiten bij hun talenten en interesse. Daarom is het van belang dat ze een reëel beeld hebben van de inhoud van de opleiding en de beroepen waarin ze daarna aan het werk kunnen. Bovendien moeten ze op zijn minst weten welke kansen ze met de opleiding hebben op een stageplaats en later op een baan. Dit alles is nog niet altijd het geval.

Het keuzeproces: de feiten

Wist u dat...

... jongeren hun studiekeuze vooral baseren op indrukken van open dagen, folders en internet? Maar dat jongeren die kiezen op basis van folders en internet juist vaker spijt hebben van hun opleidingskeuze en ook vaker voortijdig stoppen met de opleiding?

... het 'ervaren' van een beroep (door bijvoorbeeld snuffelstages, bedrijfsbezoeken of praktijkopdrachten) de kans op een goede keuze vergroot?

... jongeren vaak geen realistisch beeld hebben van de inhoud en salariering van een beroep?

... 1 op de 5 studiekeuzers behoorlijk of sterk twijfelt?

... 30% pas rond de zomervakantie een keuze maakt voor een opleiding?

... ouders en 'peer groups' veel invloed hebben op het keuzeproces? Dat kan positief uitpakken, maar niet altijd.

... arbeidsmarktperspectieven voor veel jongeren nauwelijks meewegen in hun keuze?

... ongeveer 1 op de 5 gediplomeerde vmbo-leerlingen ontevreden is over de hulp bij het kiezen van een vervolgopleiding? Onder havo/vwo-leerlingen is ongeveer een kwart ontevreden.

Een uitgebreide verantwoording van deze feiten vindt u in het volledige advies Voor de keuze.

Ongeveer een op de vijf afgestudeerden van mbo, hbo of wo heeft spijt van de opleidingskeuze: ze zouden achteraf gezien niet voor dezelfde opleiding kiezen. We moeten het niet erger maken dan het is, want in veel gevallen komt het ook na een verkeerde keuze wel weer goed. Mensen die spijt hebben, 'switchen' bijvoorbeeld vaak met succes van studie. Of ze kiezen een ander beroep dan waarvoor ze zijn opgeleid. De kans op structurele problemen is groter bij:

- **Uitval in het vervolgonderwijs.** De uitval in het vervolgonderwijs is ruimeenderde, zowel in het mbo, hbo als het wo. Het is onbekend hoeveel uitvallers alsnog een geschikte andere opleiding kiezen die ze wel afmaken. 'Switchen' brengt bovendien maatschappelijke kosten met zich mee;
- **Opleidingen met slechtere arbeidsmarktperspectieven.** De gemiddelde werkloosheid na afstuderen is laag, maar bij sommige studierichtingen is de kans op werkloosheid 10 tot 20%. Ook zijn er grote groepen afgestudeerden die noodgedwongen onder hun niveau aan de slag moeten. Het is belangrijk dat jongeren daarvan op de hoogte zijn.

Risicogroepen bij studie- en beroepskeuze zijn:

- Jongeren die in het voortgezet onderwijs lang twifelen over een vervolgstudie en zich laat aanmelden. Ze worden vaker geweigerd voor een opleiding, hebben meer moeite om een stage te vinden en stoppen sneller voortijdig;
- Jongeren met meervoudige problemen, bijvoorbeeld op psychosociaal vlak;
- Jongeren die kiezen voor opleidingen in de economische en sociaal-culturele hoek. Deze richtingen leiden vaak niet op tot een specifiek beroep, wat de kans op uitval vergroot. Daarnaast vinden gediplomeerden relatief moeilijk een baan;
- Allochtonen. Die krijgen thuis vaak te horen dat ze beter een economisch-administratieve mbo-opleiding kunnen doen, terwijl traditionelere beroepen meestal betere arbeidsmarktperspectieven bieden.

Verder is er een moeilijk te herkennen groep 'opstappers'. Zij stoppen ogenschijnlijk onverwacht met hun opleiding. Aandacht voor alleen de risicogroepen is dus niet voldoende.

Een vmbo'er of mbo'er die verkeerd kiest, is aanzienlijk kwetsbaarder dan een havo- of vwo-scholier. Toch is een goed doordachte studiekeuze ook belangrijk op havo/ vwo-niveau en in het hoger onderwijs. Ook daar leidt een verkeerde studiekeuze vaak tot 'switchen' en uitval. Dit komt de arbeidsmarkt niet ten goede: in het beste geval betreden deze jongeren op een later moment de arbeidsmarkt, in het slechtste geval stoppen ze met studeren. Bovendien zijn ook hier grote groepen zich onvoldoende bewust van de arbeidsmarktperspectieven van opleidingen.

**De keuze van
Carmen Kok,
Nu: mbo Horeca**

- Toneelacademie
- Hogere Hotelschool
- Cateringmedewerker
- Engels

Hoe ziet effectief LOB eruit?

Onderzoek en navraag bij decanen en specialisten heeft uitgewezen wat de *kernelementen van effectief LOB* zijn. Deze elementen werken het beste als ze in een samenhangend pakket worden aangeboden.

Keernelementen van effectief LOB

Contact met de beroepspraktijk: jongeren zelf beroepen laten 'ervaren' en in contact brengen met beroepsbeoefenaren;

Reflectie: leerlingen of studenten laten communiceren over praktijk-ervaringen en uitdagen na te denken over eigen toekomst: wat wil ik? Wat kan ik?;

Zelfmanagement: eigen verantwoordelijkheid benadrukken. De docent is de 'coach' die de jongere ondersteunt in zijn keuze;

Duurzame en geïntegreerde begeleiding: LOB integreren in het curriculum, niet (alleen) als losstaand vak. Aandacht besteden aan de langere termijn, niet alleen aan keuzes op de korte termijn;

Instrumenten gebruiken voor dialoog: gebruik lesmethoden, persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's) en portfolio's voor meer dan alleen een 'invuloefening'. Grijp contacten met de beroepspraktijk aan voor een dialoog;

Beïnvloedingskanalen gebruiken: ouders en 'peer groups' actief betrekken. Ook zij kunnen jongeren aanzetten tot nadenken. Maar voorkom dat ze de jongere de verkeerde kant op sturen;

Kennismaking met de arbeidsmarkt: leerlingen of studenten laten weten hoe de vervolgopleiding globaal 'scoort' op arbeidsmarkt- en stageperspectieven;

Differentiatie: er bestaat geen blauwdruk voor alle jongeren. Twijfelaars vragen om andere ondersteuning dan zij die al gekozen hebben. Maar allebei hebben ze begeleiding nodig!

We zien dat onderwijsinstellingen zinvolle initiatieven nemen die bij deze kern-elementen aansluiten. Zo is een aantal good practices op vmbo-scholen verzameld in de bundel *Kiezen moet je kunnen* van de Taskforce Jeugdwerkloosheid. Er wordt echter nog onvoldoende volgens de lijnen van effectief LOB gewerkt. De dialoog en de contacten met de beroepspraktijk krijgen op een groot aantal VO-scholen bijvoorbeeld niet de aandacht die nodig is. Ook in het vervolgonderwijs komt de dialoog met de leerling onvoldoende uit de verf. Alleen al het grote aantal uitval-lers in het vervolgonderwijs vraagt om meer inzet voor effectief LOB. Maar ook vanuit leerlingen zelf komt de roep om betere begeleiding.

Aan de slag met studie- en beroepskeuze

De RWI roept alle onderwijsinstellingen op om *actief te investeren in LOB*. Niet alleen op VO-scholen, maar ook in het vervolgonderwijs is LOB van groot belang. Studie- en beroepskeuze is immers een proces dat dóórgaat. De genoemde kernelementen van effectief LOB vormen het uitgangspunt voor een aantal concrete aanbevelingen. Bij elke aanbeveling leest u de oproep van de RWI aan onderwijsinstellingen en aan andere partijen.

1. Investeer in effectief LOB

Oproep aan onderwijsinstellingen: zorg voor visie, verankering en aansturing

De basis voor effectieve begeleiding is een visie op LOB:

- Hoe is de begeleiding binnen onze school het beste gestalte te geven – gegeven ons pedagogisch beleid en onze leerlingenpopulatie?
- Wat hebben we nodig om onze leerlingen en studenten echt te laten nadenken over hun toekomst en hoe kunnen we dat – binnen de mogelijkheden die we hebben – het beste vormgeven?

Maak ook een eerlijke analyse van de mate waarin de school op dit moment al werkt volgens de lijnen van effectief LOB. Organiseren we bijvoorbeeld wel voldoende contacten met de beroepspraktijk? Zetten we leerlingen echt aan tot nadenken? Is de doorverwijzing naar ondersteunende instrumenten (zoals tests) wel goed geregeld?

Samen werken aan LOB: rolverdeling

Bijna iedereen in uw organisatie draagt bij aan LOB. Zorg daarom dat docenten, mentoren en decaanen goed samenwerken. Dat kan als volgt (u bepaalt natuurlijk zelf de rolverdeling):

- Laat docenten de praktijk de klas in brengen, bijvoorbeeld via praktijkopdrachten of gastlessen. Docenten doen er goed aan ook zelf contact met de beroepspraktijk te onderhouden. Ondersteun ze daarin;
- Zet ook docenten algemene vakken in, bijvoorbeeld voor een opdracht sollicitatiebrieven schrijven;
- Zorg dat de mentor leerlingen of studenten aanzet tot reflectie. Laat hem signaleren wie dat moeilijk vindt;
- Kijk of de decaan docenten en mentoren kan inspireren en ondersteunen. De decaan kan ook bepaalde leerlingen adviseren en bijvoorbeeld bedrijfsbezoeken regelen.

**De keuze van
Tom v/d Kamp,
Nu: hbo Elektrotechniek**

- Werktuigbouwkundige**
- Kok**
- Scheepsbouwkundige**
- Grafisch ontwerper**

Nadat u een heldere visie heeft geformuleerd, **verankert u LOB in uw onderwijsinstelling**. Maak mensen en middelen vrij, schaf eventueel een nieuwe methode aan, regel de inzet van flankerende instrumenten (tests of uitgebreide adviezen) en investeer in de deskundigheid van medewerkers. Stel uzelf de volgende vragen:

- Hebben mentoren en decanen genoeg tijd om hun LOB-taken goed te vervullen? Zijn ze niet overbelast met zorgleerlingen?
- Beschikken ze over de juiste vaardigheden om te 'coachen'?
- Krijgt de decaan genoeg medewerking, bijvoorbeeld als hij bedrijfsbezoeken organiseert?

Het gaat er niet om dat het 'op papier' goed geregeld is, maar dat iedereen zijn rol ook echt goed vervult. Goede LOB vraagt dan ook om sterke **aansturing**. Daarmee signaleert u knelpunten tijdig, ziet u of de betrokkenen hun afspraken nakomen en kunt u waar nodig bijsturen. Maak LOB een vast agendapunt tijdens overleggen om de voortgang in de gaten te houden. En monitor de effecten van uw inspanningen: hebben de leerlingen of studenten er iets aan? Zet uw LOB ze aan tot nadenken? Hoeveel bedrijfsbezoeken vinden er werkelijk plaats? Wat zijn de ervaringen van oud-leerlingen?

Oproep aan andere partijen: ondersteun en prikkel onderwijsinstellingen

De RWI adviseert de onderwijskoepels en het ministerie van OCW om te investeren in een **meerjarige kwaliteitsimpuls LOB**. Het is belangrijk om daarbij in te spelen op de behoeften van de onderwijsinstellingen. Te denken valt aan:

- LOB-adviseurs die onderwijsinstellingen actief stimuleren en adviseren;
- Een landelijk aanbod van scholing en training;
- Het stroomlijnen en verder ontwikkelen van hulpmiddelen;
- Het benoemen van standaarden waar onderwijsinstellingen zich op vrijwillige basis aan kunnen houden.

Er zijn voor LOB geen voorschriften waar onderwijsinstellingen zich aan moeten houden. Ook zijn er geen resultaatafspraken. Vaak ligt de prioriteit van onderwijsinstellingen bij zaken als rendement en lesuitval. Dit maakt de kwaliteit van LOB sterk afhankelijk van de mensen die er binnen een instelling bij betrokken zijn en van de steun die ze krijgen van het management. De RWI vraagt dan ook om **sterkere prikkels voor scholen** om te investeren in LOB.

Dat kan door prestaties per instelling inzichtelijk te maken. Initiatieven vanuit de onderwijssector zelf bieden hiervoor een goed uitgangspunt, bijvoorbeeld het project *Vensters voor Verantwoording* van de VO-raad. Het is belangrijk LOB daarin op te nemen en hiervoor LOB-indicatoren te ontwikkelen. Daarmee kunnen scholen zich beter verantwoorden aan hun omgeving (bijvoorbeeld ouders). De indicatoren bieden onderwijsinstellingen bovendien een benchmark om zich te vergelijken met andere scholen, ook op het gebied van LOB. Als de vergelijking slecht uitpakt, kan dit een prikkel zijn om de begeleiding te verbeteren.

De RWI adviseert ook om **LOB op te nemen in het toezicht van de Onderwijsinspectie**. Het zou een verplicht onderdeel moeten zijn van de jaarstukken, liefst met gebruikmaking van gemeenschappelijke LOB-indicatoren. De RWI beveelt aan daarnaast het externe rendement op te nemen in de risico-analyse per instelling. Het gaat daarbij om de vorderingen van leerlingen na het diploma, bijvoorbeeld of ze de gekozen studie volhouden. Natuurlijk zijn dit soort zaken niet alleen afhankelijk van de kwaliteit van LOB. Toch kunnen ze een belangrijke signaalfunctie hebben. Inzicht in het extern rendement is eenvoudig te genereren via het unieke onderwijsnummer van leerlingen en studenten. Scholen hoeven dit niet zelf te doen.

Bij onderwijsinstellingen die ongunstig afsteken bij de rest verdient de begeleiding van leerlingen extra aandacht. Als een instelling het - ook op het gebied van LOB - goed doet, komt de inspectie slechts eens in de vier jaar langs. Een goede verantwoording van het LOB-beleid (onder meer in jaarverslagen) betaalt zich dus terug in beperkt toezicht.

De RWI pleit er niet voor om wettelijke verplichtingen in het leven te roepen die onderwijsinstellingen voorschrijven hoe hun LOB eruit moet zien. Dat past niet in de trend dat onderwijsinstellingen steeds meer eigen verantwoordelijkheden krijgen. Een **volgplicht** voor VO-scholen en een **feedbackplicht** voor het vervolgonderwijs zijn wel mogelijk. VO-scholen moeten dan hun oud-leerlingen bijvoorbeeld een half jaar volgen. Instellingen uit het vervolgonderwijs moeten de scholen feedback geven over de prestaties van deze leerlingen. Zo krijgen VO-scholen meer inzicht in de effectiviteit van hun LOB.

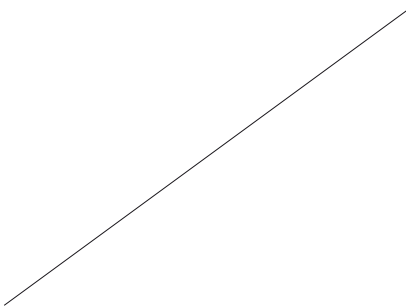
2. Zorg voor voldoende contact met de beroepspraktijk

Oproep aan onderwijsinstellingen: gebruik alle mogelijke ingangen

Contacten met de beroepspraktijk zijn belangrijk om jongeren een goed beeld te geven van beroepen. Bedrijfsbezoeken, (snuffel)stages, meeloopdagen en opdrachten op locatie zijn voorbeelden van zulke contacten. Leerlingen en studenten hebben veel aan deze activiteiten. Er gebeurt op dit terrein nog onvoldoende, vooral in het VO. Scholen hebben er moeite mee contacten met de praktijk tot stand te brengen.

VO-scholen missen vooral goede ingangen bij werkgevers. Toch zijn er wel mogelijkheden:

- **Via de leerling of student.** Laat hem of haar iemand interviewen, een dag meelopen of een onderzoekje doen naar het beroep van oud-leerlingen of -studenten. Ook kunt u opdrachten koppelen aan de bijbaantjes van jongeren. Wat leren ze van hun werk? Wat bevalt ze?;
- **Via ouders.** Leg via ouders een databank aan van organisaties die (groepjes) leerlingen of studenten willen ontvangen en met ze in gesprek willen gaan. Nodig ouders uit om voor de klas over hun beroep te komen vertellen. Bijkomend voordeel van deze aanpak is dat ouders nauwer betrokken raken bij het keuzeproces;
- **Via bestaande initiatieven.** Dit geldt vooral voor vmbo-scholen. Zoek aansluiting bij projecten van de kenniscentra beroepsopleiding bedrijfsleven, bijvoorbeeld de vmbo-carrousel en 'kom in het leerbedrijf'. Een uitgebreid overzicht van activiteiten van kenniscentra is te vinden op www.colo.nl. Doe daarnaast een beroep op de contacten van nabijgelegen mbo-instellingen.

Het is van belang dat elke jongere voldoende contacten heeft met de beroepspraktijk. Eén keer deelnemen aan bijvoorbeeld 'kom in het leerbedrijf' voldoet niet. Laat leerlingen in de onderbouw van het VO zich in principe breed oriënteren. Focus in de bovenbouw meer op voorkeursrichtingen. Daag leerlingen ook actief uit om te reflecteren over de contacten met de beroepspraktijk.

Ga goed na wanneer bedrijfsbezoeken wel en niet onder de onderwijstijd vallen. Praktisch punt is bovendien het rooster: dat moet het mogelijk maken om een bezoek te organiseren.

Op het **mbo, hbo en de universiteit** blijven contacten met de beroepspraktijk belangrijk. **Stages** lenen zich daar uitstekend voor. Maar beperk de begeleiding niet tot het functioneren van de student op de stageplek. Benut de stage ook om met de student in dialoog te gaan: wat zegt de stage over iemands capaciteiten en motivatie? Spreekt de werkomgeving de stagiair aan? Wat betekent dat voor zijn keuzes?

Oproep aan andere partijen: bied onderwijsinstellingen een bruikbare infrastructuur

Organisatorische ondersteuning kan scholen werk uit handen nemen. De **kenniscentra en koepelorganisatie Colo** kunnen vmbo-scholen helpen, omdat deze organisaties over een goede infrastructuur en goede instrumenten beschikken. Het is wenselijk het bestaande ondersteuningsaanbod van kenniscentra te verbreden, bijvoorbeeld door in alle sectoren toe te werken naar een aanpak die is geënt op de vmbo-carrousel. Dit kan scholen helpen die er onvoldoende in slagen om contacten met de beroepspraktijk tot stand te brengen. Zorg wel dat deze aanpak niet ten koste gaat van goed werkende snuffelstages.

Ook **havo- en vwo-scholen** hebben baat bij een infrastructuur die hen helpt om contacten te leggen met de beroepspraktijk. In dit segment is er geen equivalent van de kenniscentra. De RWI ziet daarom een taak voor brancheorganisaties, beroepsverenigingen en de VO-raad. Zij kunnen een databestand aanleggen van organisaties die leerlingen willen ontvangen. Een grootschalig initiatief dat leerlingen van havo- en vwo-scholen kennis laat maken met de beroepspraktijk is zeer welkom. De activiteiten van de kenniscentra in het vmbo zijn een goed voorbeeld.

Ten slotte roept de RWI het **bedrijfsleven op mee te werken** aan projecten die gericht zijn op contact met de beroepspraktijk. Ook vakbonden kunnen initiatief nemen, naar het voorbeeld van het onlangs afgesloten project *Studiekeuze. Hellup wat nu?!* van CNV-jongeren (zie www.cnvjongeren.nl).

**De keuze van
Wassily Chevelenko,
Nu: hbo Kunstacademie**

- Geschiedenis
- Dansacademie
- Beeldend kunstenaar
- Weet niet

3. Breng jongeren in contact met vervolgopleidingen

Oproep aan onderwijsinstellingen: laat jongeren opleidingen 'ervaren'

Het is niet voldoende om leerlingen alleen schriftelijk of via internet te informeren over vervolgopleidingen. Leerlingen moeten in staat zijn te 'zien en ervaren' wat deze opleidingen inhouden. In de overgang van vmbo naar mbo bestaan hier en daar al goede initiatieven. Sommige vmbo-leerlingen schrijven hun sectorwerkstuk bijvoorbeeld op het mbo of volgen daar 'praktijksimulaties'. Ook treedt een aantal mbo'ers op als mentor voor vmbo'ers en wisselen sommige onderwijsinstellingen docenten uit. Gezamenlijke huisvesting zal lang niet altijd een reële optie zijn; maar waar zich een gelegenheid voordoet, is het zaak die te grijpen.

Hoewel de **hbo- en universitaire opleidingen** zich vaak buiten de regio bevinden, liggen in het hogere segment ook kansen om de leerlingen meer te laten zien van opleidingen. Maak daarvoor gebruik van bijvoorbeeld masterclasses, profielwerkstukken en proefcolleges. En vergroot de kennis die decanen hebben over vervolgopleidingen door structureel contact met het hoger onderwijs. Dat geeft ook leerlingen betere ingangen om eens 'mee te lopen'.

Tot slot benadrukt de RWI het belang van een **goede intake** bij alle vormen van vervolgonderwijs, ook in het hoger onderwijs. Kijk daarbij niet alleen naar het niveau en de competenties, maar ook naar de verwachtingen en de motivatie van aankomende studenten. Een intakegesprek valt goed te combineren met een opdracht, bijvoorbeeld het volgen van een proefcollege of een gesprek met studenten. Het is ook een goed extra reflectiemoment voor de jongere. En het helpt risicojongeren te signaleren, zodat ze intensiever zijn te volgen tijdens het eerste jaar van hun studie.

Oproep aan andere partijen: zorg voor een goede organisatie

VO-scholen en instellingen voor vervolgonderwijs doen er goed aan hun onderlinge contacten te intensiveren. De VO-raad, de MBO Raad, de HBO-raad en de VSNU kunnen dat proces gezamenlijk ondersteunen door onderlinge samenwerking te promoten, *good practices* te verspreiden, activiteiten te organiseren en bij te dragen aan het oplossen van knelpunten.

Gemeenten kunnen vmbo- en mbo-instellingen bij elkaar brengen. We zien al gemeenten die deze rol actief oppakken. Verder adviseert de RWI om **jaarlijks een landelijke 'Voor het kiezen'-week te organiseren**. VO-scholen stellen dan voor iedere leerling in het laatste jaar vast hoe ver hij met zijn keuze is en welke hulp hij nog nodig heeft. Een gelijktijdige publiciteitscampagne kan het belang van een evenwichtige studie- en beroepskeuze nog eens onder de aandacht van ouders en jongeren brengen.

4. Laat de leerling of student kennismaken met de arbeidsmarkt

Oproep aan onderwijsinstellingen: daag jongeren uit zich te verdiepen in de arbeidsmarkt

Arbeidsmarktinformatie speelt nauwelijks een rol bij studie- of beroepskeuze. Toch is het belangrijk dat jongeren weten in wat voor beroepen ze terecht kunnen komen. Ook moeten ze weten of ze kiezen voor een opleiding met gunstige of minder gunstige perspectieven. Jongeren hebben achteraf regelmatig spijt als ze voor een opleiding met ongunstige arbeidsmarktperspectieven hebben gekozen. Daarom **verdient arbeidsmarktinformatie meer aandacht bij LOB**.

Er is voldoende informatie beschikbaar over de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld via www.opleidingenberoep.nl (over het mbo) en www.studiekeuze123.nl (over het hoger onderwijs). Jongeren maken daar te weinig gebruik van. Hier ligt een taak voor mentoren en decanen:

- Bied leerlingen en studenten actief informatie aan, ook over de arbeidsmarktperspectieven van opleidingen. Zorg dat u weet welke informatie u kunt aanbieden;
- Besteed in uw LOB-programma aandacht aan de arbeidsmarktperspectieven van opleidingen. Geef jongeren de opdracht om er informatie over te verzamelen;
- Laat medewerkers van brancheorganisaties, kenniscentra of het CWI gastlessen verzorgen over mogelijke beroepen en de vraag op de arbeidsmarkt. Zij brengen 'autoriteit' in.

Oproep aan andere organisaties: zorg voor eenheid en overzicht

Decanen ontvangen soms zo veel informatie, bijvoorbeeld van uitgeverijen, kenniscentra, vervolgoopleidingen, dat ze niet weten wat ze ermee aan moeten. Daarom pleiten we voor **meer overzicht en betere kwaliteit van de beschikbare informatie**, het liefst in de vorm van één portal waarachter alle gegevens over de relatie tussen opleidingen en de arbeidsmarkt te vinden zijn.

5. Begeleid 'switchers' actief

Switchen en uitval is met een goede investering in LOB te verminderen, maar nooit helemaal te voorkomen. Het blijft belangrijk dat studenten die twijfelen of spijt hebben over hun keuze worden begeleid naar een opleiding die wel bij ze past. Gelukkig kunnen studenten op het mbo, hbo en wo daarvoor terecht bij decanen, loopbaancentra of trajectbureaus. Toch kan er nog veel worden verbeterd. In het belang van de student én de arbeidsmarkt!

Voor de begeleiding van switchers en uitvallers zijn de kernelementen van effectief LOB een goed handvat. Decanen en begeleiders, maar ook gemeenten met trajecten voor voortijdige schoolverlaters kunnen er gebruik van maken. Zorg daarnaast voor:

- **Goede signalering van risicoleerlingen of -studenten.** Train docenten en mentoren om potentiële uitvallers tijdig te herkennen of maak profielen van studenten met een hoger risico op uitval. Benader ze actief. Verschaf ook duidelijkheid over wie deze jongeren benadert. Kijk al tijdens de intake wie extra risico loopt om uit te vallen, zodat u op tijd extra begeleiding kunt bieden;
- **Toegankelijke en herkenbare dienstverlening voor switchers en twijfelaars,** zodat ze weten waar ze terecht kunnen en zo snel mogelijk worden geholpen. Zorg ook voor goede afstemming van eerste- en tweedelijnsbegeleiding;
- **Advies dat verder reikt dan de eigen instelling.** Soms is het voor een jongere beter ergens anders een opleiding te beginnen. Werk samen met andere onderwijsinstellingen, zodat leerlingen of studenten daar gemakkelijk kunnen meelopen of rondkijken. Brede competentietesten, bijvoorbeeld van het CWI, helpen over de grenzen van de eigen instelling heen te kijken.
- **Flexibele instroom of een zinvolle overbruggingsperiode.** De kans om een jongere te binden is groter als hij snel kan beginnen aan een nieuwe opleiding. Als u daarbij op praktische problemen stuit, is een nuttige overbrugging noodzakelijk, bijvoorbeeld met stages, het halen van deelcertificaten of alvast (informeel) meelopen op de nieuwe opleiding.

In het hoger onderwijs is de begeleiding traditioneel nogal passief. Probeer ook daar de risicostudent op te zoeken. De hoge uitval in het hbo en wo vraagt om een proactievere houding!

Tot slot

Onderwijsinstellingen staan er niet alleen voor

De reacties op het advies *Voor de keuze* laten zien dat veel partijen waarde hechten aan de verbetering van LOB. De VO-raad gaat in het kader van de *Kwaliteitsagenda Voortgezet Onderwijs 2008-2011* actief aan de slag met het opstellen van een *Stimuleringsplan Loopbaanoriëntatie*. Het RWI-advies *Voor de keuze* is nu voor de VO-raad extra aanleiding om de relevante organisaties bij elkaar te brengen.

Met een beroep op het advies *Voor de keuze* zijn partijen die vertegenwoordigd zijn in de RWI uit te dagen om hún rol op te pakken. **Gemeenten** kunnen helpen om VO-scholen en onderwijsinstellingen bij elkaar te brengen en door informatie te verschaffen over de lokale of regionale arbeidsmarkt. **Sociale partners** beschikken via brancheorganisaties en kenniscentra over contacten met de beroepspraktijk. **Brancheorganisaties en kenniscentra** kunnen bijdragen met eerlijke en actuele beroeps- en arbeidsmarktinformatie.

Méér dan alleen LOB

Voor een goede studie- en beroepskeuze is effectief LOB het belangrijkste. Jongeren moeten immers zelf kiezen voor een beroep wat bij ze past. Maar opleidingsinstellingen kunnen meer doen door te letten op het aanbod van opleidingen en de voorlichting daarover:

- **Geef VO-scholieren eerlijke informatie over de toekomstperspectieven van een opleiding.** Daarmee voorkomt u dat studenten alsnog afhaken vanwege een verkeerd beeld bij aanvang van de opleiding;
- **Kies een opleidingsnaam die de lading dekt.** Ook hiermee voorkomt u dat studiekeuzers een verkeerd beeld krijgen, bijvoorbeeld door een 'trendy' naam;
- **Stem uw opleidingsaanbod af op de vraag vanuit de arbeidsmarkt.** Overweeg voor sommige opleidingen een maximaal aantal leerlingen of studenten, zeker als brancheorganisaties signaleren dat er in een bepaalde richting een overschot aan afgestudeerden is. Kenniscentra spelen hierin een belangrijke rol;
- **Wees zorgvuldig bij nieuwe opleidingen.** Met name nieuwe studierichtingen leveren soms meer afgestudeerden af dan de arbeidsmarkt nodig heeft. Maak een zorgvuldige analyse van de arbeidsmarktperspectieven. Luister goed naar signalen vanuit de branche. En geef aankomend studenten ook hier eerlijke informatie.

Colofon

Tekst: Raad voor Werk en Inkomen, Den Haag

Ontwerp: Smidswater, Den Haag / Breda

Fotografie: Jasper Nederlof, Breda

Druk: Albani Drukkers, Den Haag

Met dank aan Bas, Carmen, Kris, Laury, Tom en Wassily

**De keuze van
Laury Persoon,
Nu: Universiteit, Spaans**

- Schrijfster
- Kunsthistorica
- Journaliste
- Werken bij een
internationaal bedrijf

De Raad voor Werk en Inkomen is het overlegorgaan van werkgevers, werknemers en gemeenten. De RWI doet voorstellen aan de regering en andere partijen over het brede terrein van werk en inkomen. Doel van deze voorstellen is een goed functionerende arbeidsmarkt te bevorderen. Het vergroten van de transparantie van en het verbeteren van de kwaliteit op de re-integratiemarkt behoort eveneens tot de kerntaken van de RWI.

Raad voor Werk en Inkomen

Oranjestraat 4
2514 JB Den Haag
Postbus 16101
2500 BC Den Haag

t 070 789 0 789
f 070 789 0 790
e info@rwi.nl
i www.rwi.nl